

Sorumluluk eğitimi

SORUMLULUK

Sorumluluk, en basit ifade ile “kişisel bütünlüğe” sahip olmaktır (James, 1999). Sorumluluk, başka bir ifadeyle kişinin kendisine ait bir olayın başkaları üzerindeki etkilerinin sonuçlarını üstlenmesi olarak tanımlanabilir (<http://www.mamakram.comCocuk%20ve%20Sorumluluk.pdf>. 03.04.2008).

Sorumluluk, bireyde çocukluk aşamasında ailedeki tutum ve becerilerle ortaya çıkmaya başlar ve ancak yaşayarak öğrenilir. Yaşamsal gerçeklerden kaçan ve sürekli biçimde eleştirilen çocuklar sorumlu davranış kazanamazlar (Gordon, 1999).

SORUMLULUK EĞİTİMİ

Sorumluluk eğitimi, eğitim ve psikoloji ilkelerine dayalı bir sorun çözme sürecidir. Bu süreç, salt duygularla ve bir takım fizyolojik gereksinimlere bırakılabilecek rastlantısal bir özellik taşımaz. Tam tersine planlanmış birtakım oluşumlar üzerine oturmaktadır (Babadoğan, 2003).

Sorumluluk eğitimi, örgütlü bir süreç olmasının yanında duygu, düşünce, eylem, fizyoloji arasında bir eşgüdüm ve disiplin süreci olma özelliği taşır (Babadoğan, 2003).

Seçimlerinde ve kararlarında özgür olan insanlar, içsel kontrol odaklı olurlar. Çocukların kendileriyle ilgili davranış seçmelerinde ve uygulamalarında özgürce karar vermeleri, bu kararların sonuçlarından sorumlu olmalarını da sağlar (Sönmez, 2005).

Yetişkinlerin bu sonucu onamaları ise çocuklar üzerinde olumlu etki yaratır. Özgürlük, seçeneklerin çokluğuna, bunların kullanılmasına bağlıdır ve sorumluluk ister (Sönmez, 2005).

Tüm anne - baba ve eğitimciler çocuklara sorumluluğu öğretebilmenin yollarını ararlar ancak bu, zorlamayla oluşturulamaz. Gözlem ve araştırmalar göstermektedir ki çocuklarda bir zorlama sonucu benimsenen işler, sorumluluk duygusunun kazanılmasında hiçbir olumlu etki oluşturmamaktadır (Altınköprü, 1999).

Bu işlerin yaptırılmasında gösterilecek aşırı zorlamayla eğitimciye, anne - babaya itaat eden çocuklar sağlansa bile, kişiliğin oluşum ve gelişiminde olumsuz etkiler yaratabilir (Altınköprü, 1999).

BEDEN EĞİTİMİNİN ROLÜ

İşte bu noktada beden eğitimi ve spor aktiviteleri büyük önem taşımaktadır. Çünkü hemen hemen tüm çocuklar beden eğitimi ve spor aktivitelerini son derece eğlenceli bulmakta ve gönüllü olarak katılmaktadırlar.

Beden eğitimi ve spor bir takım fiziksel aktiviteler bütünü olmalarının yanı sıra günlük hayatı birçok yönden etkileyen ve sosyalleşme aracı olarak hizmet veren önemli güce sahiptirler. Büyük önem verilen bir çok sosyal değer oluşmasına, sürekli hale gelmesine yardımcı olurlar (Küçük ve Koç, 2003).

Bu değerler çok çalışmayı, fedakarlığı, hakkaniyeti, sadakati, sorumluluğu, güvenilirliği, hoşgörüyü ve kendini kontrol altına almayı kapsamaktadır.

Spor ve beden eğitimi aktiviteleri ile birey sosyalleşme olanağı yaşar. Bu aktiviteler iyi bir yurttaş, destekleyici bir arkadaş, sorumluluk sahibi birey olma gibi rollerin yaşanmasına ve bunun yanında paylaşım, liderlik gibi önemli özelliklerin öğrenilmesine katkıda bulunurlar.

Sorumluluk eğitimi

Beden eğitimi ve spor, çocuğun kendine saygı ve özdeğer konusundaki gelişimini etkiler, arkadaşlık duygusu ile arkadaşlığın kabulünün oluşumunu ve gelişimini sağlar (Leblanc ve Dickson, 2005).

Çocuklara olumlu davranışlar kazandırılması konusunda beden eğitimi etkinlikleri destekleyici bir rol üstlenir (Beyazıt ve ark. 2007).

BEDEN EĞİTİMİ YOLUYLA SORUMLULUK EĞİTİMİ

Beden eğitimi yoluyla çocuklara sorumluluk davranışının kazandırılması konusuna Hellison (1995) 'un geliştirmiş olduğu model öncülük etmektedir.

GELİŞİM SEVİYELERİ

0. SORUMLU OLMAMA

Bu seviyedeki öğrenci, davranışları konusunda sürekli mazeretler bulup diğerlerini suçlamaktadır. Göstermiş olduğu olumsuz ya da hatalı hareketler ile ilgili kişisel sorumluluğunu reddeder.

1. SAYGI

Bu seviyedeki öğrenci, günlük aktivitelere katılmayabilir, katılsa bile ustalık ya da gelişim göstermez ama kendi davranışlarını yeterince kontrol edebilir. Böylece diğer öğrencilerin öğrenme, öğretmenin öğretme hakkıyla çatışmamış olur.

2. KATILIM

Bu seviyedeki öğrenci, diğerlerine asgari düzeyde de olsa saygı gösterir. Ayrıca öğretmenin denetiminde istekli bir şekilde oynar, mücadele eder, motor becerilerini geliştirir ve fiziksel uygunluk çalışmaları yapar.

3. KİŞİSEL YÖNELİM

Bu seviyedeki öğrenci, sadece saygı ve katılım göstermekle kalmaz ayrıca doğrudan bir denetim olmadan çalışır. Kişisel ihtiyaçlarını belirler ve kendisine ait beden eğitimi programının planlanması ve yürütülmesini üstlenir.

4. İNSANCIL OLMA

Bu seviyedeki öğrenci, diğerlerine saygı ve katılım gösterir ve kişisel yönelimlidir. Sorumluluk duygusunu genişletip, geliştirme konusunda heveslidir ve bunu diğerleriyle işbirliği yaparak, onlara destek olarak, yardım ederek ve ilgisini göstererek gerçekleştirir.

5. SÜREKLİLİK

Bu seviyedeki öğrenci dördüncü seviyede geçerli olan özellikleri göstermek ve beden eğitimi aktivitelerinde sergilemekle kalmaz aynı zamanda bunları oyun alanının dışındaki yaşamında da sergiler.

SORUMLULUK EĞİTİMİNDE STRATEJİLER

Pratikte, farkındalığı yükseltme konuşmaları öncelikli olarak uygulanır. Tek başına yeterli olmasa da sorumluluk eğitiminde önemli bir stratejidir.

AKTİVİTELERE KATILIM

Sorumluluk eğitimi

Bu strateji temel olarak 'insanlar kişisel tercihlerde bulunabilir ve yaşam boyu bu tercihleri nasıl yapacaklarını öğrenebilirler' düşüncesine dayanmaktadır. Eğer geçmiş seçimler kişisel yenilgiler ve sosyal olarak yıkıcı tecrübeler taşıyorsa bundan kurtulmanın en iyi yolu yeni tecrübeler yaşamaktır.

AKTİVİTELERE KATILIM

Bu strateji şu soruya yanıt aramaktadır;

Öğrenciler beden eğitimi aktivitelerine nasıl katılabilirler?

KİŞİSEL YANSITMA

Bu stratejide, cezaya başvurmadan çocukların kendi davranışlarını dürüstçe, mantıklı bir şekilde değerlendirmeleri istenir. Öğrencilerin, kişisel değerlendirme yapabilmeleri için öğretmen tarafından hazırlanmış kontrol listelerini kullanmaları sağlanır.

KİŞİSEL YANSITMA

KENDİ KARARINI VERME

Bu strateji alınacak kararlar ve yapılacak seçimler konusunda öğrencilerin fikirlerini almayı kapsamaktadır. Bu strateji öğretmen – öğrenci arasındaki durumlarda kullanılacağı gibi öğrencilerin birbirleri arasındaki durumlarda da kullanılabilir.

KENDİ KARARINI VERME

Bu stratejiyle eğitimci, öğrencilerin davranışlarının farkına varmalarını ve bu farkındalık ile davranışlarının sorumluluklarını almalarını sağlamaya çalışırken, onların davranışlarını olumlu anlamda geliştirmeleri için bir plan dizayn etmiş olur (Rink, 2002).

KENDİ KARARINI VERME

Örnek Bir Dialog

Eğitimci:Sence burada problem nedir?

Öğrenci:Basketbol topuyla futbol oynadık.

E:Böyle birşeyin niçin yapılmaması gerektiğini konuşmuştuk, değil mi?

Ö:Evet, sakatlanma riski taşıdığı ve spor ekipmanlarımızın yıpranmasına neden olup, uzun süre kullanılmasına engel olduğu için.

E:Bu yaptığınızı nasıl değiştirmeyi düşünüyorsunuz?

Ö:Birdaha basketbol topunu amacı dışında kullanmayacağız.

E:Bu durum yeniden yaşanırsa sizce ne yapmalıyım?

Ö:Birdaha topları kullanmamıza izin vermeyebilirsiniz.

GRUP TOPLANTILARI

Sorumluluk eğitimi

Grup toplantıları öğrencilerin program hakkında görüş, düşünce ve duygularını ifade etmelerine olanak sağlar. Programın nasıl sürdüğü, kuralların nasıl geliştirilebileceği, hangi şartlarda daha iyi hale getirilebileceği öğrenciler arasında tartışılır. Ayrıca grup toplantıları olası problemlerin büyümeden çözülmesini sağlar.

DANIŞMANLIK

Bu strateji; öğrencilerin, eğitiminin tüm bilgi, birikim ve özelliklerinden tam anlamıyla yararlanabilmesi için öğrenci ve eğitiminin birebir iletişimde bulunmasına dayanmaktadır. Beden eğitimi derslerine ayrılan sürenin kısa, sınıflarda çok fazla öğrencinin olması gibi engellere karşın eğitiminin bu stratejiye gerekli önemi vermesi sorumluluk eğitiminin başarısı için bir gerekliliktir.

UYGUN EĞİTİM ORTAMININ OLUŞTURULMASI

Takım/sınıf içinde yer alan kişilerin davranışları oradaki herkesi etkiler. Bu nedenle uygun eğitim ortamının oluşturulmasında eğitiminin dikkat etmesi gereken temel kriterler bulunmaktadır (Downing, 1997):

UYGUN EĞİTİM ORTAMININ OLUŞTURULMASI

- Ne, nerede, ne zaman, ne kadar?
- Kuralları belirlenmesi, hedef davranışların tanımlanması ve öğrencilere duyurulması,
- Hedef davranışların ölçülmesi ve ödüllendirme konusunda objektif bir sistem oluşturulması,
- Ne zaman ve ne kadar süreyle oynanacağına karar verilmesi (doğru antrenman programının hazırlanması),
- Takımların kurulması (Downing, 1997).

YARDIMCI EKİPMANLARDAN FAYDALANMA

Öğretmenin, eğitim esnasında belirlenen kuralları, hedef davranışları sadece sözel olarak değil yazılı olarak da duyurması, öğrencilerin kuralları daha kolay öğrenmelerini sağlar.

KONTROL LİSTELERİ

Bunun yanında öğretmen, sorumluluk eğitiminin verileceği ortamı uygun, verimli hale getirmeye çalışırken, kriterleri yerine getirip getirmediğinden emin olmalıdır. Bunun için kontrol listeleri oluşturabilir (Graham ve ark. 2001).

UYGULAMA ÖNERİLERİ

- Çocuğun gelişimindeki olumlu katkıları nedeniyle uyarlanmış oyunlara yönelik uygulamalar önemlidir.
- Çocukların dikkatlerini bir konuya yoğunlaştırmaları başlangıçta kısa sürelidir. Bu nedenle uzun açıklamalardan kaçınılmalıdır.

UYGULAMA ÖNERİLERİ

Sorumluluk eğitimi

- Oyun ve okul çağlarındaki çocuğun bir spora uyum oluşturmalarını sağlamaktan çok spor türleri çocuğa uyarlanmalıdır.
- Spor etkinliklerine katılmak istemeyen çocuklar zorlanmamalıdır. Ancak uygun eğitsel koşullar, ilgi çekici ortamlar yaratılarak çocuğa spor etkinlikleri özendirilmelidir.

UYGULAMA ÖNERİLERİ

- Kişilik gelişiminde önemli bir yeri olan güven duygusunu kazandırmak için sporsal etkinliklerde çocuğun seğileyeceği her türlü başarının ödüllendirilmesi kullanılabilir. Bu amaçla okul dönemi sonuna kadar spor organizasyonlarına katılanlara katılım belgesi, bir çoğuna da bir gerekçe gösterilerek ödüller verilmelidir (Muratlı, 1997).

KAYNAKÇA

Altınköprü, T. (1999). *Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır?*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Babadoğan, C. (2003). Sorumlu Davranış Geliştirme Stratejileri Bağlamında Öğrenen Sınıf [Elektronik Versiyon]. *Milli Eğitim Dergisi*, 157.

Beyazıt, B. ve ark. (2007). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Yaptırılan Rekreatif Etkinliklerin Çocukların Sosyal Gelişim ve Güven Duygusu Gelişimine Etkisi. *Spormetre*, 5 (3) 107-113.

Downing, J.H. (1997). The Good Behavior Game. An Effective Behavior Management Tool. *Teaching Elementary Physical Education*. 8 (1) 14-15.

Graham, G. ve ark. (2001). *Children Moving - A Reflective Approach To Teaching Physical Education*. California: Mayfield Publishing Company.

Gordon, T. (1999). *Çocukta Dış Disiplin mi İç Disiplin mi?*. (E. Aksoy, Çev.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Hellison, D. (1995). *Teaching Responsibility Through Physical Activity*. Champaign: Human Kinetics.

KAYNAKÇA

James, L. (1999). *On Yaşam Becerisi*. (S. Yeniçeri, Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları.

Karatekin, N.G. (2003). *Sorumluluk – Perese Karakter Okulu Öğretmen Kitabı*. İstanbul: Nobel.

Küçük, V., Koç, H. (2003). Psiko-sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi [Elektronik Versiyon]. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (9) 211-222.

Leblanc, J., Dickson, L. (2005). *Çocuklar ve Spor*. (D. Erben, Çev.) Ankara: Bağırğan Yayımevi.

Muratlı, S. (1997). *Çocuk ve Spor*. Ankara: Bağırğan Yayımevi.

Rink, J.E. (2002). *Teaching Physical Education For Learning*. New York: McGraw Hill.

Sönmez, V. (2005). *Sevgi Eğitimi*. İstanbul: Anı Yayıncılık.

<http://www.mamakram.comCocuk%20ve%20Sorumluluk.pdf>. 03.04.2008.